

# İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU'NA GÖREÜÇÜNCÜ ŞAHISLARIN DAVAYA KATILMASI (FER'İ MÜDAHALE)

Ahmet KALAFAT\*

## GİRİŞ

Genel anlamıyla “*yargılama faaliyeti*”ni düzenleyen yargılama hukuku alanı içinde kendine özgü nitelikleri olan İdari Yargılama Hukuku, hakların varlığının ve kapsamının saptanması ve idarenin hukuka uygun davranıp davranmadığını denetleme işlevini görür. Bu işleviyle medeni (hukuki) yargılama hukukundan çok ceza yargılaması hukukuna yakın duran bir alt dal olan idari yargılama hukuku alanında genel kurallar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) 1982’de yürürlüğe girene kadar 521 sayılı (eski) Danıştay Kanunu’yla ve diğer ilgili kanunlarla konulmuştur. Ancak, yargılama usulüne ilişkin tüm kurallar İYUK’da özel olarak düzenlenmemiş; idari yargının genel usulüne ilişkin kuralları koymakla yetinen kanunun 31. maddesi, 521 sayılı (eski) Danıştay Kanunu’nun 88.maddesine benzer biçimde, açıkça Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na (ve Vergi Usul Kanunu’na) atıfta bulunmuştur.

İYUK’nin “*Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun Uygulanacağı Haller*” başlıklı 31.maddesinin birinci bendine göre:

*“1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakim in davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak*

\* İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı araştırma görevlisi.

*hareketlerine karşı yapılacak işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 5.4.1990 – 3622/11 md.; Değişik: 10.6.1994 – 4001/14 md.) Ancak, davanın ihbarı ve bilirkişi seçimi Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır.”*

Maddeyle varılmak istenen sonuç iki kanun arasında eşgüdümün sağlanması ve atf yapılan konularda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) ile düzenlenen yargılama hukuku meselelerinin idari yargının bakış açısıyla yorumlanmasıdır.

Bu çalışmada, İYUK'nın 31.maddesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atf yapılan hallerden “*üçüncü şahısların davaya katılması*”, medeni yargılama hukuku ve idari yargılama hukuku yönünden ayrı ayrı ele alınacak ve konu öğretinin “*gözden geçirme*” önerileri/eleştirileri ışığında değerlendirilecektir.

İYUK'da “*üçüncü şahısların davaya katılması*” hali olarak ifade edilen atf, HUMK'nın “*Üçüncü Şahsın Müdahalesi*” başlığı altında düzenlenen 53. ila 58. maddelerine yapılmıştır. Ancak, medeni yargılama hukuku öğretisi, üçüncü şahsın müdahalesini kendi içinde ikili bir ayırma tabi tutmakta ve HUMK'nın 53. ila 58.maddelerinde düzenlenen haliyle üçüncü şahısların davaya katılmasını “*fer'i müdahale*” olarak adlandırırken öte yandan da Yargıtay içtihatlarıyla birlikte “*asli müdahale*” kavramını ortaya koymaktadır.<sup>1</sup> HUMK'da açıkça düzenlenmiş olmayan ve idari yargılama hukukunda uygulanması mümkün gözükmeyen<sup>2</sup> “*asli müdahale*” kavramı bu çalışmada sadece “*fer'i müdahale*” kavramından farklılığı yönüyle yer bulacaktır.

<sup>1</sup> Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yay., 5. bası, Ankara 2006, s. 206; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, Nesil Matbaacılık, Gözden geçirilmiş 7. bası, İstanbul 2000, s. 381; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C: IV, Demir Demir Yay., 6. bası, Ankara 2001, s. 3491

<sup>2</sup> İdari yargıda asli müdahalenin mümkün olup olamayacağı konusuna Ruhi Nedimoğlu 1976 yılında yayımlanmış makalesinde örneklerle değinmiş ve Asli Müdahale'nin idari yargıda mümkün olabileceğini belirtmiştir. Yazara göre her şeyden önce 1961 Anayasasının “Hak Arama Hürriyeti” başlıklı 31. maddesi hükmü karşısında kişilere idari yargı yolunda da asli müdahale imkanı tanınmalıdır. (Ruhi Nedimoğlu, “Danıştay'da Görülen Davalarda Katılma”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:1976, Sayı:1, s. 67-69)

## I. MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDA ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARIN DAVAYA KATILMASI

### A. FER'İ MÜDAHALE KAVRAMI VE BENZER KURUMLARDAN FARKLARI

#### 1. Kavram

Medeni yargılama hukukunda dava, davacı ve davalıdan oluşan iki taraf arasında görülür. Üçüncü kişiler<sup>3</sup> dava sürecinin dışında kalır ve davada, haklarında bir karar verilmesi kural olarak mümkün değildir. Ancak, değişen yaşam koşullarının hukuki ilişkilere de yansması sonucunda, bir davada verilen karar, dava dışı üçüncü kişilerin hukuki durumlarını da etkileyebilmektedir. Örneğin, kollektif şirkete karşı açılan bir alacak davasında, alacaklı davayı kazanırsa şirket ortaklarından da talepte bulunabileceği için davada üçüncü kişi konumundaki ortakların verilecek hükümden etkilenmeleri kaçınılmazdır. Yine, alıcıya karşı, satılan malın mülkiyetinin iddia edildiği bir davada verilecek karar satıcının zapta karşı teminat borcunu doğurabilecektir.

Bu durum karşısında, *“üçüncü kişinin davaya taraf olmadan, kendi hukuki yararını korumak için, davayı kazanmasında yararı bulunan tarafın yanında, ona yardımcı olarak davaya müdahalesine imkan verecek bir hukuki kurum”* olan fer'i müdahale kurumu ortaya çıkmıştır. Böylelikle üçüncü kişi kendisine yönelecek muhtemel bir davayı önlemeye çalışmakta ve tehlike kendisine yönelmeden komşusuna yardımcı olmaktadır.

1927 yılında, İsviçre'nin Neuchatel Kantonu Usul Kanunu'ndan bazı küçük değişikliklerle HUMK'ya giren fer'i müdahale kurumu, müdahalenin etkisine ilişkin hükümlerin yokluğu nedeniyle az uygulanan ve Yargıtay içtihatlarında yeterince tartışılmayan bir kurumdur.<sup>4</sup> HUMK'nın konuya ilişkin hükümleri bugüne değin herhangi bir değişikliğe de uğramamıştır

<sup>3</sup> Metin içinde, “şahıs” yerine eşanlamlı “kişi” sözcüğü tercih edilmiş, başlıklarda HUMK ve İYUK ile aynı biçimde “şahıs” sözcüğü kullanılmıştır. “Müdahale” ve “müdahil” sözcükleri ise uygulamadaki yaygınlıklarına koşut olarak “katılma” ve “katılan” sözcükleri ile birlikte kullanılmıştır.

<sup>4</sup> Hakan Pekcanıtez, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, DEÜ Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1992, s. 14-15

## 2. Benzer Kurumlardan Farkları

Üçüncü kişilerin bir davaya taraf olmadan katılması yalnızca fer'i müdahale yolu ile olmayabilir. "Asli müdahale" ve "ihbar" kurumları da üçüncü kişilerin bir davaya katılması bakımından fer'i müdahaleye benzer kurumlardır.

"Görülmekte olan bir davada, dava konusu üzerinde kısmen ya da tamamen hak sahibi olduğunu iddia eden üçüncü kişinin, bu davanın taraflarına karşı dava açması" olarak tanımlanan<sup>5</sup> asli müdahale, HUMK'da düzenlenmeyen ancak öğreti ve yargı kararları ile hukukumuzda ortaya çıkan bir kurumdur.<sup>6</sup> Burada, üçüncü kişi fer'i müdahaleden farklı olarak taraflar yanında davaya katılmamakta, kendi bağımsız davasında taraf sıfatını taşımaktadır.

Bu nedenle asli müdahalenin gerçek anlamıyla bir "davaya müdahale" olduğunu söylemek mümkün değildir. Üçüncü kişi hakkında, kendi adına talepte bulunmayan ve asıl tarafa bağımlı fer'i müdahil olarak ayrıca karar verilmezken; asli müdahalede, müdahil için talepleri hakkında, taraf sıfatıyla bir karar verilmektedir.<sup>7</sup>

Davanın ihbarında ise taraflardan biri, fer'i müdahil olması ya da kendisini davada temsil etmesi için görülmekte olan davayı üçüncü kişiye davayı duyurur.<sup>8</sup>

Davayı ihbarda öncelikli hukuki yarar, ihbar eden tarafın hukuki yararadır; ancak, ihbarın asıl koruduğu yarar ise üçüncü kişinin yararlarıdır. Üçüncü kişinin kendisini dolaylı yoldan etkileyebilecek bir davayı öğrenip doğrudan davaya müdahalesi sık görülmez, ihbar genelde bu işlevi yüklenir ve üçüncü kişinin davaya katılmasını sağlar. Bu nedenle ihbar ve fer'i müdahale kurumları birbirlerini tamamlayıcı nitelikte kurumlardır.

Ihbar, ihbar eden tarafın tek yanlı iradesinin bir sonucudur ve mahkeme aracılığı ile ya da mahkeme dışında gerçekleştirilmesi mümkündür. Üçüncü kişi yönünden, ihbara cevap vermek ya da ihbarda talep edileni (müdahale/temsil) yerine getirmek bir zorunluluk olmadığı gibi ihbar eden yanında yer almak da zorunlu değildir. Üçüncü

<sup>5</sup> A. g. e., s. 43.

<sup>6</sup> Bkz. Dipnot 2.

<sup>7</sup> Pekcanitez, a. g. e., s. 45-47; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a. g. e., s. 208.

<sup>8</sup> Pekcanitez, a. g. e., s. 54; Üstündağ, a. g. e., s. 383-384.

kişi, kendi takdirine göre hukuki yararı doğrultusunda diğer tarafın yanında da davaya katılabilir.<sup>9</sup>

## B. FER'İ MÜDAHALE KOŞULLARI VE FER'İ MÜDAHALE USULÜ

### 1. Fer'i Müdahalenin Koşulları

#### a. Görülmekte Olan Bir Davanın Varlığı

Üçüncü kişilerin fer'i müdahale talebinde bulunabilmesinin öncelikli koşulu, görülmekte olan (derdest) bir davanın varlığıdır. Davanın konusu ya da türü fer'i müdahale için belirleyici etken değildir. HUMK'nın 54. maddesine göre, davanın açılmasından hüküm verilene kadar müdahale talebinde bulunulması mümkündür. Ancak, hüküm verildikten sonra fer'i müdahale talebinde bulunulması fer'i müdahalenin amacı (yargılama sırasında yanında davaya katıldığı tarafa yardımcı olmak) gereği mümkün değildir. Kanun yollarına başvuru halinde Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi gibi yargılama yapmayacak olması nedeniyle bu aşamada da fer'i müdahale talebinde bulunulamaz.<sup>10</sup> Yargıtayın vereceği bozma hükmü üzerine yapılan yargılamada ve yargılamanın yenilenmesi kararı verilen hallerde ise "*halen görülmekte olan dava*"ya katılmak mümkündür.<sup>11</sup>

#### b. Fer'i Müdahil Görülmekte Olan Davanın Tarafı Olmamasıdır

HUMK'nın 53. maddesinde yer alan ve fer'i müdahale talebinde bulunacak kişiler yönünden aranacak bu koşula göre ihtiyari dava arkadaşlarının birbirlerinin davasına fer'i müdahil olması mümkünken zorunlu dava arkadaşlığında tek bir dava bulunması nedeniyle zorunlu dava arkadaşlarının birbirlerinin yanında fer'i müdahil olması mümkün değildir.<sup>12</sup>

<sup>9</sup> Pekcanıtez, *a. g. e.*, s. 54-57.

<sup>10</sup> Pekcanıtez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 197.

<sup>11</sup> Pekcanıtez, *a. g. e.*, s. 72-73; Kuru, *a. g. e.*, s. 3453-3456, Üstündağ, *a. g. e.*, s. 377; H. Yavuz Alangoya/M. Kamil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Alkım Yay., 4. bası, İstanbul 2004, s. 164-165.

<sup>12</sup> Pekcanıtez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 197; Kuru, *a. g. e.*, s. 3456; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 377.

### c. Fer'i Müdahil Taraf ve Dava Ehliyetine Sahip Olmalıdır

Yargılamaya katılacak olan fer'i müdahilin taraf ehliyeti bakımından Medeni Kanun'daki haklardan yararlanma ehliyetine sahip olması doğal olarak gereklidir. Müdahil, ayrıca dava ehliyetine de sahip olmalıdır.

### d. Fer'i Müdahilin, Müdahalede Hukuki Yararı Olmalıdır

HUMK'nın 53.maddesine göre *"Hakkı veya borcu bir davanın neticesine bağlı olan"* üçüncü kişilerin fer'i müdahale talebinde bulunmaları mümkündür. Ancak bu ifadenin, *"müdahale talebinde bulunan kişinin hukuki durumunun davaya yanında katılmak istediği tarafın davayı esas yönünden kazanması ya da kaybetmesinden etkilenecek olması halinde üçüncü kişinin hukuki yararı vardır"* şeklinde anlaşılması isabetli olacaktır. Hukuki yarar yalnızca ekonomik yarar olarak anlaşılamaz. Davada verilecek hükmün üçüncü kişinin hukuki durumuna etkisi doğrudan ya da dolaylı biçimde olabilir.<sup>13</sup>

### e. Teminat Gösterilmesi

Türk Hukukunda teminat gösterilmesine ilişkin düzenlemeler HUMK'da ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da (MÖHUK) yeralmaktadır. HUMK'nın 97. maddesine göre Türkiye'de ikametgahı (konulu) olmayan üçüncü kişilerin (uyrukluk gözetilmeksizin) ve MÖHUK'nin 32. maddesine göre Türk uyruklugundan olmayan üçüncü kişilerin müdahale talebinin kabulü için teminat göstermesi gerekmektedir.<sup>14</sup> Öğretide baskın görüş, davalı için teminat yükümünün düzenlenmemesi nedeniyle teminat yükümünü davacı yanında katılan müdahil açısından gerekli görmektedir.<sup>15</sup>

HUMK'ya göre karşı tarafın olası zararlarını ve yargılama gider-

<sup>13</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 197; Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 82-102; Kuru, *a. g. e.*, s. 3457-3459; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 377; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 165-166.

<sup>14</sup> Rona Aybay/Esra Dardağan, *Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması (Kanunlar İhtilafı)*, Aybay Yay., İstanbul 2001, s. 69-71; Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 102-105; Kuru, *a. g. e.*, s. 3459.

<sup>15</sup> Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 103; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 167; Karşı görüş için bkz. Kuru, *a. g. e.*, s. 4205.

lerini karşılamak amacıyla istenecek teminatın davalı tarafından talep edilmesi; MÖHUK hükümlerine göre yabancı kişiden istenecek teminatın ise yalnızca davalının değil mahkemenin de uğraması muhtemel zararlara karşılık mahkemece kendiliğinden talep edilmesi gerekmektedir. Yabancı kişinin uyrukluğunda olduğu devletle Türkiye arasında teminattan bağışık tutulmaya ilişkin bir antlaşmanın varlığı yahut bu konuda devletler arasındaki kanuni ya da fiili karşılıklılık olması halinde yabancı kişiden teminat göstermesi istenilmez.<sup>16</sup>

## 2. Fer'i Müdahale Usulü

HUMK'nın 54.maddesi hükmüne göre, fer'i müdahale talebinde bulunan üçüncü kişi bu talebini bir dilekçe ile davanın görüldüğü mahkemeye bildirir. Müdahale talebi dava açılması hali gibi başvurma harcına tabidir. Dilekçede, talep sahibinin hukuki yararı ve kimin yanında davaya katılacağı hususları bildirilmelidir. Talep üzerine dava geri bırakılır ve katılma talebi taraflara yeni duruşma günü ile birlikte tebliğ edilir.

Müdahale talebi HUMK'nın önsoruna ilişkin hükümlerine göre mahkemece res'en incelenir. Taraflar HUMK 55. madde hükmüne göre müdahale talebine itiraz edebilirler. Ancak müdahale talebinin kabulü ya da reddi, talep sahibinin yanında davaya katılmak istediği tarafın iradesine değil davaya bakan mahkemenin takdirine tabidir ve müdahale talebi üzerine verilen kararlar ara karar niteliğinde olduğundan tek başına temyize konu teşkil etmez.<sup>17</sup> Fer'i müdahil, talebiyle doğrudan kendi hakkını talep etmiş sayılamaz. Bu nedenle, müdahale talebinde bulunulması ya da bu talebin kabulüne karar verilmesi halinde müdahilin hakkı yönünden zamanaşımının kesilmesi söz konusu olmayacaktır.<sup>18</sup>

Fer'i müdahale; davanın kesin hükümle sona ermesi, müdahilin tek yanlı iradesi, müdahilin taraf sıfatı kazanması ve müdahilin yanında yer aldığı tarafın değişmesi hallerinde sona erecektir.<sup>19</sup>

<sup>16</sup> Aybay/Dardağan, *a. g. e.*, s. 69-71; Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 102-105.

<sup>17</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 198; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 167-168; Üstündağ *a. g. e.*, s. 378.

<sup>18</sup> Kuru, *a. g. e.*, s. 3463.

<sup>19</sup> Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 133-136.

### C. FER'İ MÜDAHALENİN HÜKÜMLERİ

Fer'i müdahale talebi kabul edilen müdahil, davaya kabulünden itibaren katıldığı davayı yanında yer aldığı tarafa yardımcı olacak biçimde takip edebilir; fakat HUMK 56. madde hükmüne göre müdahil davaya katılmadan önce yapılan işlemlere itiraz edemez. Müdahil, yanında yer aldığı tarafın katılma kararından önceki beyanları ve delilleri ile bağlıdır. Mahkeme de katılma kararından sonra dava ile ilgili gerekli bildirimleri müdahile yapmak zorundadır.<sup>20</sup>

Davaya katılan üçüncü kişi, yanında davaya katıldığı tarafın yardımcısı olarak tarafla birlikte hareket edecektir. Tarafın yapması gereken usul işlemlerini, taraf yerine getirmese bile müdahilin yapması mümkündür.<sup>21</sup> Pekcanitez'e göre müdahil, taraftan bağımsız olarak ve onun çıkarına karşıt olmadıkça Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunabilir.<sup>22</sup>

Asıl tarafın temyiz yoluna başvurmaması halinde müdahilin tek başına temyiz yoluna başvurmamasının mümkün olup olamayacağı öğretide tartışmalıdır. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihadına ve öğretide Kuru'ya göre, asıl taraf başvurmadıysa müdahil de tek başına temyiz yoluna başvuramaz. Kuru, görüşünü davaya katılmanın özünde asıl tarafa bağlılık olduğuna dayandırmaktadır.<sup>23</sup> Karşı görüşteki Pekcanitez ve

<sup>20</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 198; Kuru, *a. g. e.*, s. 3467; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 378.

<sup>21</sup> Üstündağ, *a. g. e.*, s. 379.

<sup>22</sup> Pekcanitez, *a. g. e.*, s. 150; Anayasa hukukuna ilişkin Türk hukukundaki genel başvuru kaynaklarında değinilmeyen bu konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarında da bir hüküm yer almamaktadır.

<sup>23</sup> Kuru, *a. g. e.*, s. 3476; "Öğretide ve uygulamada görülüp hükme bağlanan davada oluşturulan hükmü ancak davanın gerçek tarafları temyiz edebilir. Temyiz hakkı, dava hakkının uzantısıdır. Bu olgular dikkate alındığında davanın gerçek tarafı olmayan ve hükmü temyiz etmekte hukuksal bir yararı bulunmayan DSİ Genel Müdürlüğünün temyiz inceleme isteğinin Reddine." 7. HD 2004/154E., 2004/1192K., KT. 30. 03. 2004, (Çevrimiçi) [www.kazanci.com.tr](http://www.kazanci.com.tr), 10. 08. 2007; "Öncelikle belirtmek gerekir ki, davada taraf olmayan ve aleyhine hüküm kurulmayan gerçek ya da tüzel kişinin, hükmü temyiz etme hakkı bulunmamaktadır. Öte yandan, davalı Oyakbank AŞ tarafından hüküm temyiz edilmediğine göre Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 57. maddesi uyarınca fer'i müdahilin tek başına temyiz etmesi de mümkün değildir." 9. HD 2003/14131E., 2004/2579K., KT. 17. 02. 2004, (Çevrimiçi) [www.kazanci.com.tr](http://www.kazanci.com.tr), 10. 08. 2007; "Müdahil Birleşik M. . . İş Sendikası, davacı sendikanın çoğunluğu bulunmadığını ileri sürmekle yetinmiş, ayrıca kendisinin çoğunluğunun bulunduğunu ileri sürmemiş bulunduğuna göre, davaya fer'i müdahil olarak katıldığıının kabulü gerekir. HUMK. nun 57. maddesine göre; fer'i

Üstündağ müdahilin, dava sonunda verilen hükmü, yanında yer aldığı taraf temyiz yoluna başvurmasa bile tek başına temyize götürebileceğini kabul etmektedir.<sup>24</sup> Pekcanıtez'e göre müdahile bu yetkinin verilmesi, yanında davaya katıldığı tarafa yardım etme amacıyla bağdaşmaktadır ve asıl tarafın temyizden feragati söz konusu değil ise müdahilin tek başına temyize başvurusunun engellenmesi fer'i müdahale kurumunun varlığına ters düşecektir.<sup>25</sup>

Ancak tüm bu serbesti içinde uyulması gereken kural, müdahilin işlemlerinin, yanında davaya katıldığı tarafın işlemleri ile çalışmıyor olmasıdır. Aksi halde müdahilin işlemleri geçersiz sayılır. Örneğin, tarafın temyizden feragat etmiş olması halinde yanında yer alan müdahilin temyiz başvurusu kabul edilmeyecektir. Ayrıca, asıl tarafın, müdahilin işlemleri üzerinde tasarruf hakkı vardır. Müdahil, yanında yer aldığı tarafın yararına olmayan işlemler yapamaz. Sulh, feragat, karşılık dava gibi maddi hukuka ilişkin işlemleri de ancak taraf yapabilir.<sup>26</sup>

Mahkeme, müdahil hakkında karar veremez, karar asıl taraf hakkında verilir. Ancak HUMK'nın 57.maddesindeki bu düzenlemeye aykırı olarak müdahil hakkında bir karar verilmişse fer'i müdahilin hükmün kendisine yönelik kısmını tek başına temyiz etmesi mümkün olabilir.<sup>27</sup>

Üçüncü kişinin davaya katılmasından doğan giderlerin kime yükleneceği sorunu HUMK'nın 420. maddesinde düzenlenmiştir. Dava, müdahilin yanında yer aldığı taraf lehine sonuçlanırsa müdahilin giderleri haksız çıkan tarafa yükletilir. Ancak müdahilin davaya katılmasına yanında yer aldığı tarafın yargılama sırasındaki tutumları neden olmuşsa müdahilin giderlerinin bir kısmı ya da tamamı -dava lehine sonuçlansa dahi- yanında yer alınan tarafa yükletilir. Müdahil, yanında yer aldığı tarafın haksız çıkması halinde kendi giderlerini yüklenir.

---

müdahil, iltihak ettiği tarafla birlikte hareket etmek yetkisine sahip olduğundan, tek başına temyiz yoluna başvuramaz." (Çevrimiçi) [www.kazanci.com.tr](http://www.kazanci.com.tr), 10. 08. 2007

<sup>24</sup> Pekcanıtez, *a. g. e.*, s. 154; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 379.

<sup>25</sup> Pekcanıtez, *a. g. e.*, s. 154-155.

<sup>26</sup> Pekcanıtez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 199; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 168-169.

<sup>27</sup> Kuru, *a. g. e.*, s. 3473-3474; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 379; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 168

Fer'i müdahale kurumunun doğası gereği üçüncü kişi ile yanında yer aldığı tarafın ilişkisinin davanın ardından devam etmesi olasıdır. Müdahil ile yanında yer aldığı taraf arasında görülecek bir davada, ilk dava sonucunda verilen hüküm *"kesin hüküm"* etkisi yaratmasa da bir etkiye sahip olacaktır. HUMK'da açıkça düzenlenmeyen ve *"mutlak olmayan"* bu etkiye *"müdahalenin etkisi"* adı verilir. Müdahalenin etkisi yalnızca müdahil ile yanında yer aldığı taraf arasında geçerlidir ve ilk dava yalnızca hükmüyle değil hükme dayanak teşkil eden maddi ve hukuki unsurlarıyla da etki doğuracaktır. Müdahilin ilk davada verilen hükme ve dayanak vakıalara itiraz etmesi ilk davada talep dışı hüküm verilen haller dışında mümkün değildir. Ancak, müdahil, davaya katılmasından sonra tarafa yardımcı olduğunu ve öncesinde davanın iyi yürütülmediğini ya da müdahil sıfatıyla yaptığı işlemlerin yanında yer aldığı tarafça engellendiğini ileri sürebilecektir. Yine müdahil, yanında yer aldığı tarafın davayı ağır kusuruyla ya da kasti olarak iyi yönetmediği iddiasını ispatlayabildiği ölçüde müdahalenin kendisine olumsuz etkilerinden kurtulabilir.<sup>28</sup>

Son olarak; müdahalenin etkisinin usul ekonomisi gereğince ve çelişik kararların önlenmesi amacıyla mahkemece kendiliğinden dikkate alınması yerinde olacaktır.<sup>29</sup>

## II. İDARİ YARGILAMA HUKUKUNDA ÜÇÜNCÜ ŞAHISLARIN DAVAYA KATILMASI

Fer'i müdahale kurumunu idari yargılama hukuku yönünden değerlendiren geniş kapsamlı bir çalışma Türk hukukçularınca yapılmış değildir. İYUK'nın da doğrudan HUMK'ya atıf yaptığı bir kurum olması nedeniyle idari yargılama hukuku literatüründe fer'i müdahale, medeni yargılama hukuku literatürüne ve yargı kararlarına yapılan atıflarla incelenmiştir. Özellikle, Pekcanıtez'in *"Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale"* adlı çalışmasında İdari Yargılama Hukuku yönünden yapılan değerlendirme idare hukukçularının konuya ilişkin değerlendirmelerinden daha kapsamlıdır.<sup>30</sup>

<sup>28</sup> Pekcanıtez/Atalay/Özekes, *a. g. e.*, s. 200; Üstündağ, *a. g. e.*, s. 379-381; Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, *a. g. e.*, s. 170.

<sup>29</sup> Pekcanıtez, *a. g. e.*, s. 194-195.

<sup>30</sup> Pekcanıtez, "Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan" da da fer'i müdahilin temyiz hakkına ilişkin bir Danıştay kararını "Fer'i Müdahale" eserine koşut biçimde

## A. İDARİ YARGILAMA HUKUKUNDA FER'İ MÜDAHALE

İdari davalar yönünden, *“hakkı veya borcu tam yargı davasının sonucuna bağlı olan veya iptal davasına konu olan kararın aynen kalmasında ya da iptalinde yararı olan üçüncü kişi, kazanmasında yararı olan taraf yanında davaya katılabilir”*<sup>31</sup> ise de, idari yargılamada fer'i müdahale genellikle iptal davasında, davalı idarenin yanında katılma şeklinde görülür.<sup>32</sup>

Fer'i müdahalenin koşulları idari davalar yönünden değişiklik göstermez. Fer'i müdahalenin gerçekleşmesi için, taraf ve dava ehliyetine haiz üçüncü kişinin, görülmekte olan bir idari davaya, davaya katılmakta hukuki yararı bulunmasından dolayı katılmayı talep etmesi gerekir. Üçüncü kişinin hukuki yararının varlığı bu talep üzerine mahkemece res'en değerlendirilir. Danıştay'ın, tam yargı davalarında müdahale için aradığı *“müdahilin hak ve borcu, görülmekte olan davanın sonuçlarına bağlı olmalıdır”* koşulunu kimi zaman iptal davalarını da kapsayacak biçimde genişletme eğilimi<sup>33</sup> öğretide haklı olarak eleştirilmiş, iptal davaları yönünden müdahilin davaya katılmada *“sadece kişisel menfaatinin varlığı”* yeterli görülmüştür.<sup>34</sup>

Öğretiye ve düzenli Danıştay içtihadına göre medeni yargılama hukukunda olduğu gibi idari yargıda da, kanun yoluna başvurulmuş olan davalarda müdahale talebi kabul görmeyecektir.<sup>35</sup> Ancak Danış-

---

ayrıntılı şekilde değerlendirmiştir. (Hakan Pekcanitez, “İdari Yargıda Fer'i Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir mi? (Karar Tahlili)”, Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce'ye Armağan, DEÜ Yay., İzmir 2001, s. 591-601).

<sup>31</sup> Pekcanitez, Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, s. 206.

<sup>32</sup> Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C:III, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966, s. 1958; A. Şeref Gözübüyük/Turgut Tan, *İdare Hukuku*, C:II, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş bası, Ankara 2003, s. 853; A. Şeref Gözübüyük/Güven Dinçer, *İdari Yargılama Usulü*, Turhan Kitabevi, 2. bası, Ankara 2001, s. 748.

<sup>33</sup> “Müdahale talebinde bulunanların dava konusu garajı, kapatma kararı üzerine tahliye ettikleri binnetice hak veya borçlarının bu davanın neticesine bağlı bulunmadığı anlaşıldığından, vaki müdahale talebinin. . . reddine karar verildi.” D. 8. D. 1962/1259E. KT. 27. 12. 1962 (aktaran Gözübüyük/Tan, a. g. e., s. 855).

<sup>34</sup> Gözübüyük/Tan, a. g. e., s. 854; Gözübüyük/Dinçer, a. g. e., s. 749.

<sup>35</sup> Pekcanitez, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, s. 206-207; Gözübüyük. -Tan, a. g. e., s. 853; Ramazan Çağlayan, *İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)*, Seçkin Yay., Ankara 2002, s. 117; “... isimli şahıs, haczedilen malların kendisine satıldığı halde satış işleminin iptaline ilişkin davaya dahil edilmediğini ileri sürerek kararın bozulmasını istemekte ise de; 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 31. maddesinde, bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda üçüncü şahısların davaya katılması konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun

tay, ilk derece mahkemesince müdahale talebi kabul edilmeyen üçüncü kişinin yargılama sonunda verilecek kararı bu yönden temyiz etmesini ve bu aşamada müdahil olmasını kabul etmiştir.<sup>36</sup> Uygulayıcılar Coşkun ve Karyağdı'nın ortak eserinde ise kanun yollarına başvurulduğu sırada dahi davaya müdahalenin olabileceği İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun bir kararına dayanılarak belirtilmektedir. Bu durumda, katılma talebinin kabul edildiği andan itibaren müdahil yargılama sürecinin bir parçası olacaktır.<sup>37</sup>

Katılma talebi, dava dilekçesinde yer alması gereken unsurları, katılma gerekçelerini ve hangi taraf yanında katılmak istenildiğini içeren

54. maddesinde de, müdahale talebinin mahkeme bitinceye kadar dermeyeran olunabileceği hükmüne bağlanmış olup, temyiz aşamasında müdahale isteminde bulunamayacağı açık olduğundan bu yoldaki istemin reddine karar verildi. " D3. D. 1990/2307E., 1990/3629K., KT. 27. 12. 1990, karara muhalif kalan üyeler İYUK 20. maddesi gereği "kendiliğinden araştırma ilkesi"nin geçerli olduğu idari yargılama alanında yargılamanın her safhasında müdahale isteğinin kabul edilmesinin gerekli olduğunu savunmuşlardır. (Çevrimiçi) www. danistay. gov. tr 10. 08. 2007; "Temyiz aşamasında katılma isteminde bulunulamayacağı gerekçesiyle, yapılan katılma isteğinin reddine" ilişkin, temyiz isteminin esasının karara bağlanmasından önce verilen 07. 04. 2004 tarihli karar D. 7. D. 2004/1547E. (aktaran: Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2005, s. 715).

<sup>36</sup> "...Davaya katılma isteminin reddine ilişkin karar mahkemece verilmiş, nihai karar niteliğinde olmadığından temyizden incelenme olanağı yoktur. Ancak nihai kararda davaya taraf olma isteminin reddine ilişkin bir hüküm hülunması durumunda, katılma isteminde bulunan tarafın nihai kararı bu hüküm yönünden temyiz edilebileceği gibi, temyiz aşamasında davaya katılma isteminde bulunabilir..." D. 8. D. 1992/1530E., 1993/1917K., KT. 04. 5. 1993 (Çevrimiçi) www. kazanci. com. tr 10. 08. 2007.

<sup>37</sup> Sabri Coşkun/Müjgan Karyağdı, *İdari Yargılama Usulü, Örnek İçtihatlar-Yorumlar*, Seçkin Yay., Ankara 2001, s. 112, 503. Yazarlar, D. 8. D. 'nin 16. 06. 1999 tarihli ve 1998/892E., 1999/3961K. numaralı kararının İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'ndaki 1999/856E. numaralı temyiz incelemesi sırasındaki müdahale talebinin kabul edildiğini belirtmektedir. Her ne kadar 8. Dairenin kararına internet ve yazılı kaynaklar yoluyla ulaşmak mümkünse de bahsi geçen Genel Kurul kararına ulaşılamamıştır. Aynı konuda, bir diğer ayrık karar: "Başkan Kemalettin Ertun ile Üye Cahit Ersen'in (katılmak isteyenlerin esas davada katılma isteminde bulunmamaları nedeniyle, kararın düzeltilmesi aşamasında katılma isteminin kabulünün ancak; kararın düzeltilmesi isteği uygun görülerek karar ortadan kaldırıldıktan sonra davanın esasının yeniden incelenmesi halinde mümkün olduğu, aksi takdirde kararın düzeltilmesi safhasında yapılan katılma isteminin reddi gerekir) şeklindeki ayrışık oylarına karşılık ve oyçokluğuyla katılma isteği kabul edildikten sonra işin esasına geçildi..." (aktaran Zehreddin Aslan/Kahraman Berk, *İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar*, Alfa Yay., Güncellenmiş 4. basım, İstanbul 2006, s. 462).

bir dilekçe ile mahkemeye bildirilir.<sup>38</sup> Mahkemenin müdahale talebi hakkında herhangi bir karar vermeden esasa ilişkin karar vermesi ya da müdahale talebini taraflara tebliğ etmeden kabulü Danıştay'a göre bozma nedenidir.<sup>39</sup> Coşkun ve Karyağdı, Danıştay'ın internetten ya da diğer yazılı kaynaklardan ulaşılabilen kararlarının aksine idari yargı yerlerinin, müdahale talebini taraflara tebliğ etmeden inceleyerek karara bağlamasının çeşitli durumlarda mümkün olduğunu; üçüncü kişinin dava ile ilgisinin açık biçimde varlığı ya da yokluğu halinde veya yargılamanın sonuna gelmişken müdahale talebinin taraflara tebliğinin davayı gereksiz yere uzatmaktan öte geçmeyeceği hallerde taraflara bildirilmeden idari yargı yerince müdahale talebi hakkında karar verilebileceğini belirtmektedir.<sup>40</sup> Yazarlar bu görüşün "dava ekonomisi kavramı"na dayanan bir içtihat olduğunu belirtmekteyse de referans bir yargı kararından bahsetmemişlerdir. Biz de çalışmamız

<sup>38</sup> Gözübüyük-Tan, *a. g. e.*, s. 855.

<sup>39</sup> "Dosyanın incelenmesinden; . . . İli, . . . Köyünde bir kısım arazinin bina yapılması amacıyla parsel olarak belirlenmesine ilişkin Köy Yerleşim Komisyonu işleminin iptali istemiyle açılan davada, yargılama sürerken 21. 5. 2001 tarihinde . . . İdare Mahkemesi kayıtlarına giren dilekçe ile . . . vekili Av. . . . tarafından müdahale talebinde bulunulduğu, idare mahkemesince müdahale talebi hakkında herhangi bir karar verilmeden esas hakkında karar verildiği anlaşıldığından usul hükümlerine uyulmadan verilen kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır..." D. 8. D. 2002/2476E., 2003/1905K. KT. 24. 04. 2003 (Çevrimiçi) www. danistay. gov. tr 10. 08. 2007; "... Genel Müdürlüğü'nün davada taraf olma isteğini kapsayan dilekçesi, davalıya gönderildiğine göre, mahkemece, istemin kabulü veya reddi yolunda bir karar verilmesi gerekirken, böyle bir karar verilmeden davanın karara bağlanmasında usul kurallarına uyarlık bulunmamaktadır. " D. 8. D. 1190/817E., 1991/617K. KT. 28. 03. 1991 (Çevrimiçi) www. kazanci. com. tr 10. 08. 2007; "2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin 1. fıkrasında üçüncü kişilerin davaya katılmasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun uygulanacağı hükme bağlanmış, anılan hükümle yollamada bulunulan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 54. maddesinde katılma dilekçesinde her iki tarafa da tebliğ edileceği, aynı yasanın 55. maddesinde iki taraftan birinin katılma istemine itiraz edebileceği ve itirazların hakim tarafından karara bağlanacağı, 56. maddesinde ise katılma isteminin kabulü halinde katılanın davayı izleyebileceği öngörülmüştür.

Olayda dava konusu inşaat ruhsatlarının sahibi . . . in 22. 8. 1983 günlü dilekçe ile davaya katılma isteğinde bulunduğu, katılma dilekçesinin davanın taraflarına tebliğ edilmeksizin 24. 8. 1983 gününde katılma isteğinin kabul edildiği ve aynı gün davanın süre yönünden reddedildiği dava dosyasının incelenmesinden anlaşılmış olup, katılma isteminin incelenmesinde ve kabulünde yukarıda değinilen yasa kurallarının öngörüldüğü usul izlenmeksizin karar tesis edildiği açıktır. " D. 6. D. 1983/1415E., 1983/4428K., KT. 30. 12. 1983 (Çevrimiçi) www. danistay. gov. tr 10. 08. 2007.

<sup>40</sup> Coşkun/Karyağdı, *a. g. e.*, s. 112-113.

için taradığımız kaynaklarda bu türden bir kararla karşılaşmadık. Öğretide Erkut da müdahale talebinde bulunan üçüncü kişinin menfaati açıkça ortadaysa, yargılama sürecine ara verilmeden müdahale talebinin kabul edilmesinin ve hakim tarafından gerekli görülürse karşı tarafa müdahale talebi hakkındaki beyanlarının sorulmasını ve böylece mevcut uygulamaya göre yargılama süresinde 6-7 haftalık bir tasarruf sağlanacağını belirtmektedir.<sup>41</sup> Sürekli bir yakınma konusu haline gelen yargının ağır işleyişi sorunu karşısında bu yaklaşımlar dikkat çekicidir.

Müdahale talebi mahkemece kabul edilen üçüncü kişi medeni yargılama hukukunda olduğu gibi davaya taraf olmadan, davaya yanında katıldığı tarafa yargılama sürecinde yardımcı olur. Müdahil davaya katılmasından önceki işlemlerle bağlıdır, bu işlemlere itiraz edemez, tarafa ancak davaya katılmasından sonraki işlemlerde yardımcı olabilir.<sup>42</sup>

Davanın asıl tarafı yararına usuli işlemleri yapabilecek olan müdahilin asıl tarafın yararına olmayan işlemleri yapamayacağı kabul edilir. Müdahil, yanında davaya katıldığı taraftan bağımsız hareket edemez.<sup>43</sup> Koşut olarak; öğretinin bir bölümü ve yaygın Danıştay içtihadı, müdahilin asıl tarafın talebi olmadan, yürütmeyi durdurma kararının kaldırılmasını talep edemeyeceği yahut tek başına temyiz (ya da diğer kanun yollarına başvuru) talebinde bulunamayacağı görüşündedir.<sup>44</sup>

<sup>41</sup> Celal Erkut, “İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu”, Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumu’na sunulan bildiri (Çevrimiçi) www. danistay. gov. tr 10. 08. 2007.

<sup>42</sup> Onar, *a. g. e.*, s. 1959; Gözübüyük-Tan, *a. g. e.*, s. 855.

<sup>43</sup> “Katıldığı tarafla birlikte hareket etmek zorunda olan müdahilin, katıldığı taraf olan davalı idarenin bu konuda isteminin bulunmaması sebebiyle, isteminin yerinde görülmediği” hakkında D. 6. D. 1994/2278E., 1994/3246K., KT. 27. 09. 2004 (aktaran Candan, *a. g. e.*, s. 715); “Müdahilin, katıldığı tarafla birlikte hareket etmek zorunda olduğu; onun durumunu ağırlaştırmayacağı; onun yapmadığı yargısal işlemleri yapamayacağı, istekte bulunamayacağı; dolayısıyla taraf olmayan müdahilin davadan feragatinin hukuki sonuç doğurmayacağı” hakkında D. 6D. 1991/3217E, 1992/1383K., KT. 31. 03. 1992 (aktaran Candan, *a. g. e.*, s. 715).

<sup>44</sup> Zehra Odyakmaz, *Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları*, Alfa Yay., İstanbul 1993, s. 73; Gözübüyük-Tan, *a. g. e.*, s. 855; Gözübüyük/Dinçer, *a. g. e.*, s. 750; Çağlayan, *a. g. e.*, s. 61, s. 117; Candan, *a. g. e.*, s. 715-716; Kuru, *a. g. e.*, s. 473; “Dairemizin . . . sayılı kararının yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden incelenmesini isteyen . . . davada davalı idarenin yanında davaya katılmış olduğundan ve davalı İstanbul Belediye Başkanlığının bu konuda bir isteği bulunma-

Ancak, yargılama sonunda müdahil hakkında hüküm verilmesi halinde, müdahilin hükmün kendisine ilişkin kısmını tek başına temyiz etmesi mümkün olmalıdır.

Müdahilin tek başına kanun yollarına başvurabileceği görüşü öğretide kabul görmekte ve “*olması gereken*” şeklinde nitelenmekteyse de Danıştay’ın bu yöndeki kararları ayrıksıdır.<sup>45</sup> Bu görüşü savunan

dığından yukarıda değinilen yasa hükümleri uyarınca yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verildi. ” D. 6. D. 1983/1050E., 1983/2974K, KT. 30. 09. 1983 (Çevrimiçi) [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr) 10. 08. 2007; “Dosyanın incelenmesinden, İdare Mahkemesi kararını temyiz edenin davada taraf olmayıp davalı Belediye Başkanlığı yanında davaya katıldığı ve davanın taraflarınca da anılan mahkeme kararı temyiz edilmediği anlaşıldığından temyiz isteğinin 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 14. maddesinin 3/C bendi delaletiyle 15. maddesinin 1/b bendi gereğince ehliyet yönünden reddine...” D. 6. D. 1986/1223E., 1986/954K., KT. 13. 11. 1986 (Çevrimiçi) [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr) 10. 08. 2007; “2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 31. maddesinde üçüncü kişinin davaya katılması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun uygulanacağı öngörülmüş, anılan hükümle göndermede bulunulan Kanunun 57. maddesinde ise davaya katılanın katıldığı tarafla birlikte hareket edeceği kurala bağlanmış olduğundan, müdahilin, İdare Mahkemesi başkanının reddine ilişkin isteminin, davanın esasının kara bağlanmasından sonra yapılmış olması nedeniyle incelenmeksizin reddi yolundaki İdare Mahkemesi kararının bozulması isteminin davalı idarece bu yolda bir istemde bulunulmamış olması nedeniyle incelenme olanağı bulunmamaktadır. ” D. 6. D. 1991/2542E., 1992/1367K., KT. 31. 03. 1992 (Çevrimiçi) [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr) 10. 08. 2007; “Müdahilin, davaya katıldığı tarafın yanında hareket etmesi gerektiği; tek başına kararın düzeltilmesi başvurusunda bulunamayacağı” hakkında D. 11. D. 2003/3720E., 2004/896K., KT. 24. 02. 2004 (*Danıştay Kararlar Dergisi* Yıl:3, Sayı:6, Ankara 2005, s. 296).

<sup>45</sup> “Yasanın verdiği bu haktan yararlanabilmek için yargılama sırasında davaya katılmak isteyen kişinin yargı yerine başvurmuş olması ve yargı yerince de katılmanın kabul edilmiş olması gerekir. Bu kurallara göre davaya katılan kişilerin, verilen yargı kararları çıkarılmasını ilgilendirdiğinden bu kararların temyizen incelenmesini isteme hakları bulunduğu yargı yeri içtihatları ile kabul edilmiştir. 2577 sayılı yasanın yargı kararlarının temyizen incelenmesine ilişkin 46. maddesi, yasanın kararlara karşı başvuru yolları “başlıklı üçüncü bölümünde yer almıştır. Yasanın sistematigine göre bu yasal yol yalnızca davada taraf olanlara tanınmış olduğu açıktır. Buna göre davada taraf olmayan yada yargı içtihatlarında kabul edildiği gibi davaya katılma istemi kabul edilmeyen kişilerin yargı kararlarına karşı bu yasal yola başvurma olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle uyuşmazlık konusunda karar veren İdare Mahkemesi kararında taraf olmayan ve davaya katılma isteminde de bulunmadığı anlaşılan Köy Muhtarlığının yukarıda anılan yasa kuralları nedeniyle idare mahkemesi kararının temyizen incelenmesini isteyebilme olanağı da bulunmamaktadır...” D. 8. D. 1991/715E., 1991/997K., KT. 27. 05. 1991 (Çevrimiçi) [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr) 10. 08. 2007; D. 8. D. 1992/2953E, 1993/3867K, KT. 25. 11. 1993 (aktaran Erkut, a. g. e.)

Onar'a göre, taraf yararına olmak kaydıyla müdahilin tek başına kanun yollarına başvurusu mümkündür.<sup>46</sup> Erkut da idari yargılama hukukunda, HUMK'da olduğu gibi müdahilin yargılamaya katılımını yanında katıldığı tarafın iradesiyle sınırlamanın idari yargılamanın kendine özgü nitelikleriyle bağdaşmayacağı düşüncesindedir.<sup>47</sup>

Konuya ilişkin monografilerinde Pekcanitez ve Berk de müdahilin idari yargılama hukukunda tek başına temyiz hakkının varlığını savunmaktadır. Medeni yargılama hukukunda da müdahilin tek başına temyiz hakkını savunan Pekcanitez, idari yargılama alanında bunun öncelikle olması gerektiğini, iptal davasında davalı idare yanında katılan üçüncü kişinin haklarının dava sonucundan medeni yargılama hukukundaki müdahile göre daha çok etkilendiğini söylerken idari yargılama hukukunda hakimın kendiliğinden davayı ihbar ettiği üçüncü kişinin medeni yargılama hukukunda tarafların ihbarı ile davaya katılabilen üçüncü kişiden daha geniş yetkilere sahip olması gerektiğini; aksi halin idari yargılamada geçerli olan kendiliğinden araştırma ilkesi ile bağdaşmadığı gibi Anayasanın "*Hak Arama Hürriyeti*" başlıklı 36.maddesine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "*Dürüst (Adil) Yargılama*" başlıklı 6.maddesine aykırı olduğunu vurgulamaktadır.<sup>48</sup> Berk de tarafların yargı faaliyetinden tam tatmini için ilk derece mahkemesince verilen kararın denetlenmesi gerektiğini; bunun da ancak kararın üst yargı organı önüne götürülmesi ile mümkün olacağını belirtmekte ve üst yargı organının resen denetim yapmasının mümkün olmadığı ve idari işlemin hukuka uygunluğunun denetlendiği yargı sisteminde hukuk devletinin gereği olarak müdahilin tek başına temyiz yoluna başvurusu gerektiğini savunmaktadır.<sup>49</sup>

Davaya bakan mahkeme, fer'i müdahili de, taraflar gibi, yargılama sürecinden haberdar eder, duruşmalara çağırır ancak müdahil hakkında yalnız yargılama giderleri yönünden hüküm verilebilir, esasa ilişkin hüküm taraflar hakkında verilir.<sup>50</sup> Bununla birlikte kararda müdahile,

<sup>46</sup> Onar, a. g. e., s. 1960.

<sup>47</sup> Erkut, A. g. e.

<sup>48</sup> Pekcanitez, "İdari Yargıda Fer'i Müdahil Hükümü Tek Başına Temyiz Edebilir mi? (Karar Tahlili)", s. 591-601.

<sup>49</sup> Kahraman Berk, "İdari Yargıda Müdahilin Temyiz Hakkı", *İstanbul Barosu Dergisi*, C:74, Sayı:10-11-12, İstanbul 2000, s. 1130.

<sup>50</sup> Pekcanitez, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, s. 208; Gözübüyük-Tan, a. g. e., s. 855-856; Gözübüyük-Dinçer, a. g. e., s. 750.

iddia ve savunmalarına da yer verilmesi gerekir.<sup>51</sup> Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, davaya katılmasına karar verilen müdahile kararda yer verilmemesini bozma nedeni olarak kabul etmiştir.<sup>52</sup>

## B. FER'İ MÜDAHALE UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ELEŞTİRİLER

Yargılama usulleri ve bu usullerle çözüme bağlanacak uyuşmazlıklar birbiriyle yakın ilişki içindedir. Medeni yargılama hukuku, özel hukuk alanında, tarafların öznel haklarının çatıştığı uyuşmazlıkların çözümünde uygulanır. İdari yargılama hukuku ise İdarenin hukuka uygunluğunun yargı yolu ile denetlenmesinde uygulanır ve öznel hakların korunması amacına değil idarenin hukuka uygunluğunun sağlanması ile kamu yararının gerçekleşmesine hizmet eder.<sup>53</sup>

Doğrudan kamu yararının gerçekleşmesi amacına hizmet eden idari yargılama hukukunda “kendiliğinden araştırma ilkesi” geçerlidir ve hakim medeni yargılama hukukuna göre daha etkin bir konumdadır. İYUK’un 20. maddesinde düzenlenen bu ilkeye göre, medeni yargılama hukukundan farklı olarak, mahkeme, davadaki vakıaları ve delilleri kendiliğinden araştırır. Medeni yargılama hukukunda ise delilleri taraflar toplar ve mahkemeye sunar.

Bu iki yargılama hukukunun birbirinden ayrışık yapısına karşın Türk Hukuku’nda idari yargılama hukuku alanında medeni hukuk yargılamasına atıf yapılmıştır. Yapılan bu atıfla birlikte HUMK’da düzenlenen kimi kurumlar idari yargılamanın özellikleri dikkate alınarak

<sup>51</sup> Candan, a. g. e., s. 716.

<sup>52</sup> “... Özel Sağlık ve Eğitim Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketinin kararın sonucu ile ilgisi bulunduğu kabul edilerek davaya davalı idare yanında katılmasına karar verilmeyle birlikte, kararda yer verilmediğinden adı geçen müdahilin kararın kendisine tebliği ile karardan bilgi sahibi olmak ve dolayısıyla davalı idare ile birlikte hareket etmek iradesini kullanmak suretiyle kararı temyiz etmek hakkını kullanmaktan mahrum bırakılmış olması nedeniyle kararda usule uygunluk bulunmamaktadır.” DİDDGK 2003/512E, 2003/738K, KT. 16. 10. 2003 (Çevrimiçi) www.danistay.gov.tr 10. 08. 2007.

<sup>53</sup> Metin Günday, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun İdari Yargıda Uygulanma Alanı”, Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumuna sunulan bildiri (Çevrimiçi) www.danistay.gov.tr, 10. 08. 2007; Erkut, A. g. e; Yaşar Eroğlu, “Danıştay Kanunu’yla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na Atıf Yapılmayan Hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin Danıştay’da Uygulanışı”, *Danıştay Dergisi*, Yıl:3, Sayı:8, Ankara 1973, s. 24.

idari yargı alanında uygulanırken fer'i müdahalenin de dahil olduğu kimi kurumlar idari yargılamanın özellikleri dikkate alınmadan uygulanmaktadır.

HUMK'nın " *taraflarca hazırlama ilkesi*"ne göre düzenlenen fer'i müdahale kurumunun, idari yargılamanın kendine özgü özellikleri dikkate alınmadan HUMK'da düzenlendiği haliyle idari yargı kurumlarınınca uygulanması idari yargıda sağlıklı bir yargılama sürecine neden olmakta, dolayısıyla kamu yararının gerçekleşmesinde sıkıntılar doğmaktadır.

Fer'i müdahale kurumuyla dava dışı üçüncü kişinin, davada verilecek hükümden olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmesi ve hukuki yararının korunması amaçlanır. Üçüncü kişi hukuki yararının korunması için -taraf sıfatı olmadan- davada taraflardan birine yardımcı olur. Ancak bu durumdayken hukuki yararını koruması sınırlı biçimde mümkün olacaktır. Davada asıl korunan hukuki yarar, doğal olarak tarafların hukuki yararıdır. Müdahil davaya etkisi ölçüsünde hukuki yararını koruyabilecektir.

İdari yargı alanında, özellikle iptal davalarında verilen kurucu hükümlerin davanın tarafları dışındaki üçüncü kişileri etkilemesi sıklıkla mümkündür. Örneğin bir memurun kendi yerine yapılan atama işlemini dava etmesi halinde İYUK'ya göre söz konusu davaya, yeni atanan memurun davalı idare yanında müdahil olması ya da idarenin vermiş olduğu ruhsatın iptalinin dava edilmesi halinde ruhsat sahibinin davalı idare yanında davaya müdahil olması mümkündür. Fakat bu kişilerin müdahil olarak kendi hukuki yararlarını ne ölçüde koruyabilecekleri şüphelidir. Tarafa bağımlı hareket edebilen, taraf lehine işlemleri dahi tek başına yapamayan müdahilin doğrudan kendi hukuki yararını ilgilendiren benzer durumlardaki aczi idari yargılama hukuku yönünden fer'i müdahaleyi tartışmalı hale getirecektir.<sup>54</sup>

Günday'a ve Candan'a göre fer'i müdahaleye ilişkin HUMK hükümlerinin idari yargı alanında uygulanmasına gerek yoktur. Fer'i müdahale ile medeni yargılama alanında pasif durumdaki mahkemenin de dava dışı üçüncü kişilerin haklarının korunmasına yardım etmesi amaçlanmıştır. Oysa idari yargı alanında "*res'en araştırma ilkesi*" nedeniyle mahkeme zaten etkindir.<sup>55</sup>

<sup>54</sup> Pekcanıtez, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, s. 208-210.

<sup>55</sup> Günday, *a. g. e*; Candan, *a. g. e.*, s. 714.

Buna karşın idari yargılama alanında fer'i müdahale kurumundan vazgeçilmeyecekse HUMK'a atfı yerine konu idari yargının özelliklerine göre yeniden düzenlenmeli ve müdahale talebi hakkında tarafların görüşü alınmadan mahkeme kendiliğinden karar vermelidir. Ayrıca, idarenin etkin denetiminin sağlanması amacına koşut olarak müdahilin, tarafın istem sonucunu değiştirmeden, ondan bağımsız hareket etmesine olanak tanınmalıdır.<sup>56</sup>

## SONUÇ VE ÖNERİLER

İYUK'nın HUMK hükümlerine atfı yaptığı 31.maddesinde “*üçüncü şahısların davaya katılması*” hali olarak düzenlenen ve HUMK'nın 53. ila 58. maddelerinde “*Üçüncü Şahsın Müdahalesi*” başlığında karşılığını bulan “*fer'i müdahale*” tipik bir medeni yargılama hukuku kurumudur.

İdari yargılama hukuku öğretisinde gerekliliği sorgulanan fer'i müdahale kurumunun idari yargılama hukukunun kendine özgü yönleri dikkate alınarak idari yargı yerleri tarafından uygulanması ya da İYUK'un 31. maddesinin yasakoyucu tarafından idari yargının özellikleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek daha işlevsel kılınması halinde idari yargılama alanında gerekliliğine ilişkin tartışmaların son bulacağı ve idari yargı faaliyetine katkı sağlayacağı açıktır.

Eleştirilerin yoğunlaştığı “*müdahilin kanun yoluna taraftan bağımsız olarak başvurmaması*” sıkıntısının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 242. maddesindeki (Katılanın Kanun yoluna Başvurması) gibi müdahile kanun yoluna başvuru imkanı veren açık bir hükümle çözümlenmesi mümkün gözükmemektedir.

Yine, Pekcanıtez'in, idari yargı alanında fer'i müdahale ve ihbar kurumları yerine Almanya'da ve İsviçre'de idari yargıya özgü bir kurum olarak uygulanan “*Beiladung-üçüncü kişinin daveti*”ne ilişkin önerileri dikkate değerdir. Bu usulde, dava sonunda hükümden etkilenen olan üçüncü kişi tarafların isteği ile ya da mahkemece kendiliğinden, davaya katılmaya davet edilir ve daveti kabul etmese dahi yargılama sonunda verilecek hükümle -taraflar gibi- bağlıdır. Burada da üçüncü

<sup>56</sup> Berk, a. g. e., s. 1130; Günday, a. g. e.; Erkut, A. g. e. ; Zehra Odyakmaz, “İdari Yargı ile İlgili Öneriler”, Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumuna sunulan bildiri (Çevrimiçi) www. danistay. gov. tr, 10. 08. 2007.

kişi taraf sıfatını kazanmaz ancak fer'i müdahilden farklı olarak davayı takip etmede usuli işlemlerle sınırlı da olsa geniş yetkilere sahip olur. Yine, fer'i müdahilden farklı olarak taraflardan birine bağlı olmadığı gibi tarafların işlemleri üzerinde söz sahibi değildir ve dava konusu üzerinde tasarrufta bulunamaz. Bunun yanında kendiliğinden hakimi reddedebilir, hakkında işleyecek süreler taraflarınkinden bağımsızdır. Taraflardan bağımsız olarak ve onların aksine kanun yoluna başvurusu mümkündür. Ancak yine de hukuki olarak davayı kazanmasında hukuki yararı olan tarafın yanında yer alır.<sup>57</sup>

Kanımızca, “*Beiladung-üçüncü kişinin daveti*” kurumu, idari yargılama alanında fer'i müdahale uygulamalarının doğurduğu sıkıntıları aşmada diğer önerilerden daha kalıcı biçimde öne çıkmaktadır.

### KAYNAKÇA

- Alangoya, H. Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/Yıldırım Deren, Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, Alkım Yay., 4.bası, İstanbul 2004.
- Aslan, Zehreddin/berk, Kahraman, *İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar*, Alfa Yay., Güncellenmiş 4. basım, İstanbul 2006.
- Aybay, Rona-Dardağan, Esra, *Yasaların Uluslararası Düzeyde Çatışması (Kanunlar İhtilafı)*, Aybay Yay., İstanbul 2001.
- Berk, Kahraman, “İdari Yargıda Müdahilin Temyiz Hakkı”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C:74, Sayı:10-11-12, İstanbul 2000, s. 1130.
- Candan, Turgut, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2005.
- Çağlayan, Ramazan, *İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)*, Seçkin Yay., Ankara 2002
- Danıştay Kararlar Dergisi*, Yıl:3, Sayı:6, Ankara 2005, s. 296.
- Erkut, Celal, “İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu”, *Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumuna sunulan bildiri (Çevrimiçi)* www.danistay.gov.tr, 10.08.2007.
- Eroğlu, Yaşar, “Danıştay Kanunu’yla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na Atıf Yapılmayan Hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin Danıştay’da Uygulanışı”, *Danıştay Dergisi*, Yıl:3, Sayı :8, Ankara 1973, s. 24.

<sup>57</sup> Pekcanitez, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale*, s. 211

- Gözübüyük, Şeref A./Dinçer, Güven, *İdari Yargılama Usulü*, Turhan Kitabevi, 2.bası, Ankara 2001
- Gözübüyük, Şeref A./Tan, Turgut, *İdare Hukuku C: II*, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş bası, Ankara 2003.
- Günday, Metin “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun İdari Yargıda Uygulanma Alanı”, *Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumuna sunulan bildiri* [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr), (Çevrimiçi, 10.08.2007).
- Kuru, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C: IV, Demir Demir Yay., 6.bası, Ankara 2001.
- Nedimoğlu, Ruhi, “Danıştay’da Görülen Davalarda Katılma”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:1976, Sayı:1, s. 67-69.
- Odyakmaz, Zehra, *Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları*, Alfa Yay., İstanbul 1993.
- Odyakmaz, Zehra, “İdari Yargı İle İlgili Öneriler”, *Danıştay 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumuna sunulan bildiri* [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr), (Çevrimiçi, 10.08.2007).
- Onar, Sami Sıdık, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C: III, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966.
- Pekcanıtez, Hakan, *Medeni Usul Hukukunda Fer’i Müdahale*, DEÜ Hukuk Fakültesi Yay., Ankara 1992.
- Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yay., 3. bası, Ankara 2004.
- Pekcanıtez, Hakan, “İdari Yargıda Fer’i Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir mi? (Karar Tahlili)”, *Prof. Dr. Turhan Tufan Yüce’ye Armağan*, Dokuz Eylül Üniv. Yay., İzmir 2001, s.591-601.
- Üstündağ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, Nesil Matbaacılık, Gözden geçirilmiş 7. bası, İstanbul 2000.
- [www.danistay.gov.tr](http://www.danistay.gov.tr), (Çevrimiçi, 10.08.2007)
- [www.kazanci.com.tr](http://www.kazanci.com.tr), (Çevrimiçi, 10.08.2007)